

AKADEMIE VÝTVARNÝCH UMĚNÍ V PRAZE

Studijní program Výtvarná umění

Ateliér figurální sochy a medaile / škola Vojtěcha Míči

Autor práce: Bc. Markéta Donátová

Název diplomové práce: Kontaktárium

Vedoucí práce: doc. Ak. soch. Vojtěch Míča

Oponent práce: Mgr. et Mgr. Kamila Němečková Ph.D.

POSUDEK OPONENTA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Autorské dílo bohužel není v současné době dokončené. S diplomantkou jsem byla v kontaktu už před vypuknutím covid-19 a měla s ní domluvenou návštěvu ateliéru, kde byla část práce rozpracovaná. Vzhledem k následným opatřením své dílo převezla mimo Prahu. Do dnešního dne nestojí ve své finální podobě. Oponentura tak vychází z modelací, zaslaných fotografií a několika videí probíhající práce.

TÉMA PRÁCE:

Autorka ve své diplomové práci vytvořila „architektonickou“ či „objektovou“ instalaci určenou do veřejného prostoru, prostřednictvím které se snaží pracovat s potřebami lidské spirituality. Svými intuitivními průniky do kolektivního nevědomí vynáší individuálně zabarvené obsahy, obrazy, vize a sny, které následným racionálním zkoumáním převádí do formy. Cíl, který dlouhodobě sleduje, je postupné budování vlastního vnitřního světa a zhmotňování vystupujících obrazů a narativů, které, jak doufá, budou zároveň platformou pro spiritualitu druhých.

Ze svého pohledu oceňuji aktuálnost tématu a začlenění spirituality do teoretického i praktického rámce tvorby.

KONCEPCE PRÁCE

Proces práce je dvoufázový. V první fázi se diplomantka poddává intuitivní tvorbě bez racionálního uvažování o kontextu a kompozici. Svoje dobrodružné výpravy, vedené vnitřním zeleným světlem

následně přetavuje do vznikajícího díla, které však není náhodné, ale podle slov autorky má svoji logiku a pravidla a stává se tedy vlastní reprezentací odhalované reality. V druhé fázi se zabývá jak zkoumáním materiálu, barev a možností aplikace různých řemeslných přístupů, tak teoretickou myšlenkovou konstrukcí, která souvisí se spiritualitou a dalšími zmiňovanými uměleckými zdroji a celou tvorbu nese.

Vzhledem ke své specializaci bych se zastavila zejména u teoretické části práce týkající se tématu, prostředků a souvislostí, kde se diplomantka zabývá spiritualitou. Současné převažující pojetí nahlíží člověka jako bio-psycho-socio-spirituální bytost a spiritualita je vnímána jako jedna ze stránek osobnosti. Spiritualita je tedy současně proces kultivace psýchy směrem k vyšším etapám vědomí a v tomto kontextu ji můžeme pojmut i jako metaforu cesty hrdiny, tedy cesty osobního hledání.

Autorka se ve své objektové instalaci zabývá symbolikou hrdiny a jeho iniciační cesty. Iniciační schéma smrti a znovuzrození, které odnepaměti zpracovávají mýty a pohádky, je univerzální. Je to archetypická, v nás lidech zakotvená struktura, a to právě pro rozměr redefinice a obnovy, jež při úspěšném zvládnutí umožňuje proměnit způsob bytí, kterému jsme už odrostli, a který se stává nefunkčním. Existuje velké množství typů a variant iniciací, které odpovídají rozdílným sociálním strukturám a kulturním horizontům.

Naše současná společnost je drasticky odduchovněná, odsvěcená ale v nevědomí postmoderního člověka jsou iniciační témata stále živá a diplomantka tento rozměr ve své práci zachycuje. I postmoderní člověk je citlivý k naději, možnosti uchopit život jinak a v hloubi duše rozpoznáváme snahu po obrozené smysluplné existenci. Na úrovni kultur je to stejné, psýcha člověka, který je součástí společenského superorganismu reaguje na stagnace společnosti a na nutnost redefinice a objevení nové vize.

Můžeme tedy říct, že aktuálnost tématu rezonuje jak s osobní, tak s kolektivní rovinou. Ve vztahu k antropologickým studiím v současné době citelně zaznamenáváme absenci hlubších iniciačních přechodových rituálů (zejména přechodu do dospělosti), které jsou tolik nutné k dosažení sociální a duchovní zralosti člověka, a i v důsledku této nedostatečnosti pak společnost vykazuje infantilní znaky. V kolektivní rovině rezonuje autorčin důraz na spirituální rovinu se zájmem určité části společnosti, která cítí potřebu doplnit materialistickou, racionální a konzumní orientaci západní kultury duchovní dimenzí. Tedy zejména vyzdvížením oblastí hodnot, smyslu a uznáním důležitosti rozměru růstu k vnitřní zralosti pro naše životy.

Narativ, na kterém stojí celé dílo tak podvědomě zachycuje tři obecné složky iniciačního schématu, které pro nás popsal antropolog A. van Gennep. Jsou jimi odloučení, opuštění dosavadního řádu, spojené se symbolikou soumraku, člověk je puzený k cestě. V instalaci tedy divák-hrdina opouští vnější prostor a vstupuje do prostoru instalace. V druhé fázi se dostává do oblasti pomezí, liminality,

kteře se vyznačuje zkouškami, tajemstvím, a zachycuje pobyt v hájemství smrti. Bud umírá staré, aby vytvořilo prostor pro proměnu nebo dochází k smrti hrdiny, který zkouškou neprojde. Ve vnitřním prostoru instalace je tato fáze reprezentovaná krajinou plnou očí, tedy potenciálním, neviditelným ale všudypřítomným nebezpečím a psím démonem, tedy strážcem prahu, který ne vždy dovolí projít branou zasvěcení. Divák je konfrontován s dvěma cestami představovanými modulárními sestavami, a tedy i dvěma možnými scénáři. Třetí fáze je fází návratu, v úspěšném případě dochází k znovuzrození a jedinec se proměněn integruje zpátky do své kultury. V instalaci je tento posun znázorněn zpáteční cestou skrze bránu. Každý lidský život zahrnuje hluboké zkoušky, úzkosti, ztráty a vždy je doprovázen tlakem na nalezení sama sebe, aby se život neukázal promarněný. Pokud bychom načrtli jeden z konkrétních možných příběhů, pak například iniciační scénář přechodu do dospělosti by mohl být nesen symbolem hradu, kde je hrdina uvězněn, který najdeme v pohádce o Locice, Létačím ševci atp. Strážcem prahu je tu rodič, který stojí na stráž u dveří, udržuje své dítě v závislosti a zabraňuje mu ve zrání k samostatnosti. Jedinec tak musí objevit skrytou vnitřní sílu (poklad) umožňující osvobození se a překročení prahu k znovuzrození do autentičnosti svého Já.

Zaměříme-li se dále na jednotlivé prvky objektové instalace, pak bránu najdeme ve všech náboženských systémech. Naznačuje pojem přechodu mezi dvěma světy, projitím brány člověk překračuje omezení svého já, je symbolem změny, proměny. Brána tak v tomto kontextu zřetelně odděluje stav liminality, prahu, ve kterém k proměně dochází, od vnějšího profánního prostoru. V podání konkrétního díla autorky se ale spíše než o bránu, jedná o okno. Do prostoru vyvedený pětiúhelník je kosmický tvar a nese v sobě zlatý řez. Pentagram svojí nekonečností připomíná kruh a je symbolem dokonalosti a celistvosti. Diplomantka pracuje s velmi silnými symboly, se kterými se setkáváme například v holotropním umění. V konečném účinku na diváka budou hrát také roli použité barvy a samotná kresba na modulech. Jako slabší část celé instalace vnímám obraz psího démona. V mýtech i historických vyobrazeních bývá často temný odpudivý nebo hrozivý, svět jej považuje za nebezpečného a ambivalentního. Vzpomeňme Kerbera, obrovského psa, který střeží vchod do podsvětí. Z pohledu narativu nevzbuzuje socha démona očekávaný efekt. Zdá se mi nedostatečně zobrazená v pohybu. Není hrozící, ale spíš odpočívající. Je to socha lidské postavy, pravděpodobně ženské ale bez sekundárních feminních znaků v horní části těla a stojí v postoji, který byl na akademii nejčastěji používán modely ke studiu aktu. Tento postoj bývá většinou preferován z důvodu snadné fyzické dostupnosti pro model. Vzhledem k použitému tématu bych očekávala živější zachycení.

Samotné dílo a proces jeho tvorby poskytuje autorce prožitkovou rovinu skrz kterou mohou výše zmíněné obsahy procházet do jejího vědomí a napomáhat hlubinným procesům. V jejím bohatém vnitřním životě to bezesporu tuto funkci má. Ale o divákovi bych se v tomto kontextu neodvažovala mluvit. Přestože jsem zatím dílo neviděla kompletně sestavené a neměla možnost si výslednou instalaci

nacítit alespoň přes videem zprostředkovanou procházku, nedomnívám se, že by si divák dokázal odvodit danou myšlenkovou konstrukci iniciačního přerodu hrdiny. Velmi pochybuji, že by pochopil, co má celá konstrukce nést a možných výkladů se otevírá nespočet. Například, jak už jsem zmínila, brána je spíše oknem. Pentagon s do prostoru namířeným pentagramem a v jednom z modulů pokreslený raketami může být vnímán jako satelit namířený do vesmíru, barevnost na pentagramech a jeho mozaikovitost může svádět a odkazovat k mozaikám maurské tradiční výzdoby, raketky mohou nést odkaz na dětskou naivní kresbu, a tak bych mohla pokračovat dál. Každý si může dosadit své osobní obsahy. Domnívám se tedy, že narativ, který autorka předkládá, tak přestože je vysoce společensky aktuální v souvislosti s osobnostními i společenskými posuny, tak bude pro diváka velmi pravděpodobně nečitelný a bude vzbuzovat širokou škálu možných, a i zcela protichůdných interpretací. Bylo by bývalo vhodné, pokud by dílo bylo včas hotové, nechat už projít instalací diváky a kvalitativním osobním výzkumem získat data, která by pomohla zpětně konfrontovat téma práce.

V této souvislosti se otevírá otázka, jestli dílo, které má tak silné nosné téma, má být vizuálně samostojné. Pomocnou ruku divákovi by autorka mohla podat výstižnějším názvem, který by přímo odkazoval na iniciační cestu hrdiny. Osobně bych jako možné a z mého pohledu i pro širší veřejnost edukativně nosné řešení, zvolila přidaný popis příběhu o psím démonovi a jeho krátkou interpretaci v kontextu spirituality a iniciační cesty hrdiny, obdobně, jak to autorka učinila v teoretické části práce. Propojení textu s instalací bych jako návštěvník ocenila zejména vzhledem k současné nedostatečné veřejné platformě pro prožitkovou rovinu spirituality.

OTÁZKY K OBHAJOBĚ:

- Proč má socha psího démona odpočívající postoj?
- Má být objektová instalace vizuálně samostojná?

CELKOVÉ HODNOCENÍ

Autorka teoretické zadání práce dodržela, nicméně jako nedostatek vnímám její chybějící reflexi možného účinku a výstupu, který dílo na diváka může mít. Přestože připouští, že divák může mít svoji verzi příběhu nebo nahlížet dílo jako divadlo, tak realita může být ještě zcela odlišná.

Diplomantka každopádně zvolila originální přístup a zkombinovala zajímavé materiály. Její dílo rozvíjí divákovu fantazii a oslovuje jeho duchovní stránku, je osobité jak svojí navrženou barevností a prostorovou sevřeností, tak i celkovým myšlenkovým konstruktem. Nicméně praktická část diplomové práce není ještě v době, kdy píše oponentský posudek, dokončená. Spiritualita je především prožitek, a tak nemám možnost si posoudit, jak bude dílo reálně působit až divák vkročí do objektové instalace.

Nevím, jak rozliší dvě cesty, čím vším se budou odlišovat, jak na něj budou působit obrazce uvnitř, protože jsou zatím jen v modelaci a na samotných pentagramech ještě nejsou domalované. Nevím, jaký dopad bude mít prostorové rozvrstvení, efekt barev, vnímání postavy psího démona a bude-li tam nějaké pocitové znovuzrození atp. Do jaké míry se jí její tvorba zdařila, zhodnotí až skuteční pozorovatelé.

V současné rozpracovanosti díla si tedy rozhodně netroufám práci klasifikovat, a proto nechám na komisi, aby ocenila její kvality. Obecně je však možné konstatovat, že i přes všechny výše zmiňované výhrady práce splňuje požadavky kladené na diplomovou práci a doporučuji ji tedy k obhajobě. Oceňuji zejména teoretickou část práce, kterou považuji za zajímavou a inspirativní pro další výzkumy a diskuse v oblasti spirituality v umění. Zvolené téma je velmi aktuální a má bezesporu místo v současném společensko-kulturním dění.

V Praze 3. 9. 2020

Mgr. et Mgr. Kamila Němečková Ph.D.